

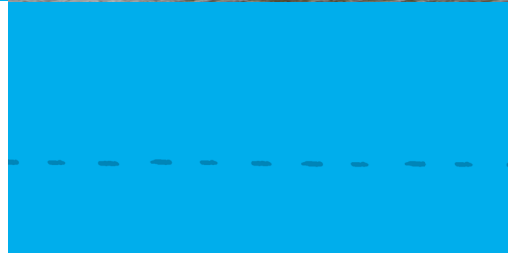
WAT IS | WAT DOET

DE NEDERLANDSE GEMALENSTICHTING

Tweede herziene druk

De
**Nederlandse
Gemalen**
STICHTING

Gerestaureerde A-frame diesel in gemaal De Ronde Hoep.

Rechts: stoomgemaal Wouda.

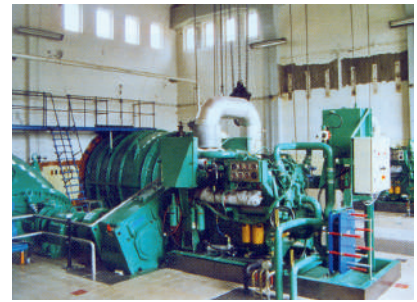
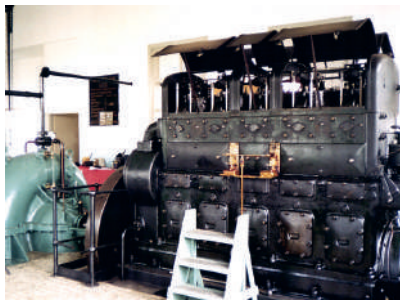
Linksonder: dieselaandrijving in gemaal Middelpolder.

Rechtsonder: hybride aandrijving in gemaal Stroink.

NEDERLAND GEMALENLAND

Nederland wordt beschermd tegen water door duinen en dijken, maar de bewoonbaarheid van ons land wordt in sterke mate bepaald door de beheersing van water. De strijd tegen het water is nog net zo actueel als duizend jaar geleden en maakt deel uit van ons collectieve geheugen. Het waterpeil werd eerst gereguleerd met behulp van sluizen. Later kwamen er poldermolens die draaiden op windkracht. Vanaf het midden van de 19de eeuw werden de molens opgevolgd door gemalen. Aanvankelijk aangedreven door stoomkracht, later door dieselmotoren en tegenwoordig overwegend elektrisch en geautomatiseerd.

WATERERFGOED

Gemalen vormen een typisch Nederlands fenomeen en zijn net als poldermolens belangrijk watererfgoed. De eerste generaties stoom- en dieselmolens verloren hun functie door modernisering. Nutteloos geworden voor de waterschappen dreigden zij te verdwijnen. Inmiddels hebben vele gemalen erkenning gekregen als monument. In de jaren 1980 werden particuliere stichtingen opgericht met als doel: aankoop, beheer, onderhoud en openstelling van afgedankte, waardevolle stoomgemalen. Inmiddels is deze aandacht verbreed naar jongere diesel- en elektrische gemalen.

GEMALEN... DE NGS EEN ZORG

Het is van groot belang dat gemalen zichtbaar en herkenbaar blijven. Daarom werd in 1987 **De Nederlandse Gemalenstichting** (NGS) opgericht met als doel: het bevorderen van behoud en beheer van cultuurhistorisch waardevolle (oppervlaktewater)gemalen in Nederland.

De NGS:

- fungeert als landelijk platform voor samenwerking en kennisuitwisseling tussen particuliere gemalenbeherende organisaties en waterschappen;
- brengt vrijwilligers en professionals samen;
- bevordert kennis én kennisborging over gemalen door inventarisatie, selectie, documentatie en publicaties;
- ondersteunt lokale initiatieven tot behoud van gemalen en adviseert daarbij.

gemalen van de deelnemers van de Nederlandse Gemalenstichting

01 Gemaal De Hoogte	41 Gemaal v.d. Veen- en Binckhorstpolder
02 Gemaal Cremer	42 Gemaal Wortman
03 Gemaal Winschoten	43 Gemaal Beetskoog
04 Sudergemaal	44 Gemaal Fjouwerhus
05 Gemaal Echten	45 J.Th. Kemmegemaal
06 ir. D.F. Woudagemaal	46 Gemaal Uitheingepolder
07 Gemaal Stroink	47 Gemaal De Grie
08 Stoomgemaal Mastenbroek	48 Gemaal Makkumer en Parregaasterpolder
09 Gemaal Pouwel Bakhuis	49 Gemaal Zwagermieden
10 Putter stoomgemaal	50 Gemaal Hisse en Pikmapolder
11 Gemaal Hertog Reinout	51 Gemaal Tsjerddijk
12 Gemaal Eemnes	52 Gemaal Over- en Nederslingeland
13 Gemaal De Volharding	53 Gemaal Papekop en Diemerbroek
14 Gemaal De Tuut	54 Gemaal Leeghwater
15 Gemaal Caners	
16 Gemaal De Piet	
17 Gemaal Boreel	
18 Gemaal Wisboom	
19 Gemaal polder Sliedrecht	
20 Gemaal Langerak	
21 Gemaal De Hooge Boezem achter Haastrecht	
22 Gemaal J.A. Beyerinck	
23 Gemaal v.d. Plaspoel- en Schaaapweipolder	
24 Gemaal De Antagonist	
25 Gemaal De Vereeniging	
26 Gemaal Kamerik Teylingens	
27 Gemaal Cruquius	
28 Gemaal Lynden	
29 Gemaal Halfweg	
30 Gemaal De Velselbroek	
31 Gemaal De Ronde Hoep	
32 Gemaal 1879 Akerstoot	
33 Gemaal Overdie	
34 Gemaal Huygendijk	
35 Gemaal Wilhelmina	
36 Stoomgemaal Vier Noorder Koggen	
37 Gemaal De Biezen	
38 Gemaal Reinier Blok	
39 Gemaal Bossche Broek	
40 Gemaal Broeken en Maten	

DEELNEMERS NGS

- De NGS kent twee soorten deelnemers:
- stichtingen die een gemaal beheren: met hun inzet en vrijwilligers vormen zij de drijvende kracht achter het behouden en zichtbaar maken van dit historische watererfgoed;
 - waterschappen die zich inzetten voor behoud en beheer van eigen waardevolle gemalen.

Er zijn ruim 40 stichtingen en 11 waterschappen aangesloten bij de NGS.

ORGANISATIE

Het bestuur bestaat uit zeven bestuursleden, bijgestaan door vijf adviseurs. In het voorjaar wordt een bijeenkomst met excursie gehouden voor de vrijwilligers. Elk najaar vindt de deelnemersvergadering plaats voor bestuurders van de deelnemers, waarin beleid, financiën en uitvoering worden besproken.

ONDERZOEK EN INVENTARISATIE

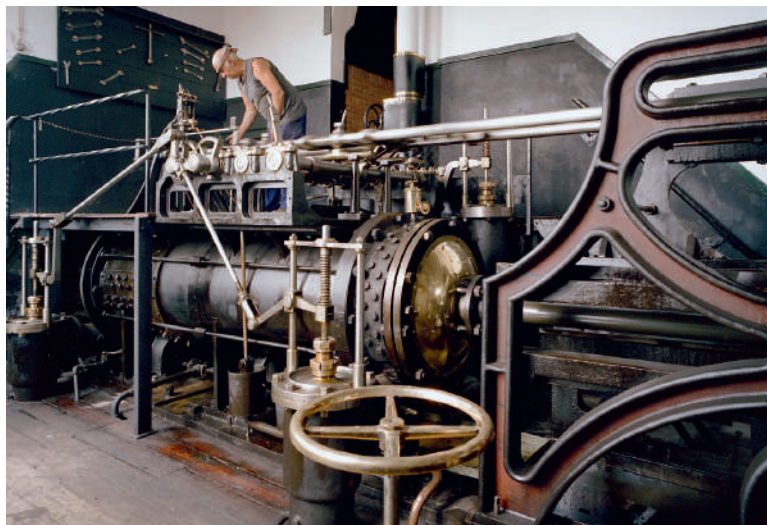
Vanaf de oprichting verricht de NGS onderzoek naar gemalen. Door systematische inventarisatie is het Nederlandse gemalenbestand in kaart gebracht. Daarnaast is een waarderings- en selectiemethode ontworpen om gemalen te beoordelen. Zo is een selectie gemaakt van gemalen die kenmerkend zijn voor de ontwikkeling van de mechanische bemaling in Nederland.

GEMALENDATABASE

Een groot deel van de Nederlandse gemalen is ondergebracht in de Gemalendatabase, online te raadplegen op de NGS-website www.gemalen.nl. Het permanent actualiseren van dit unieke bestand is een kernactiviteit van de NGS, die al jaren financieel wordt ondersteund door de Unie van Waterschappen.

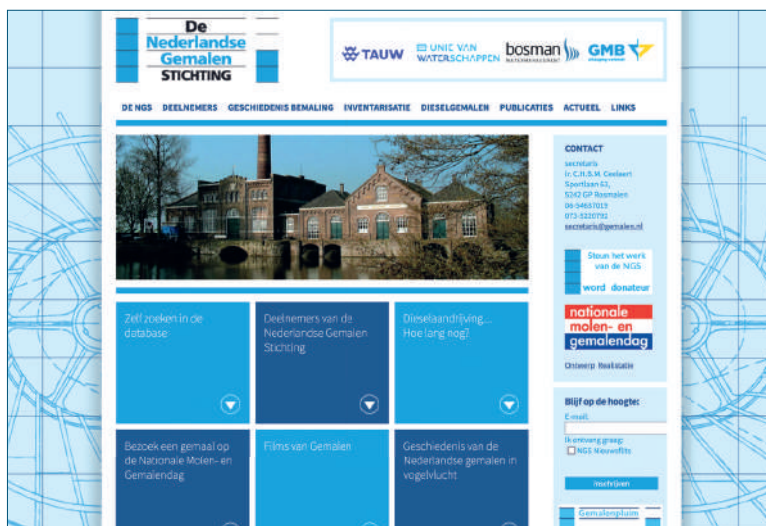
KENNISBORGING

Voor behoud en beheer van gemalen is het van groot belang dat de kennis van historische techniek niet verloren gaat. In het langjarige project Kennisborging wordt de kennis over techniek, beheer en onderhoud van de betrokken gemalen vastgelegd. Zo wordt deze toegankelijk gemaakt voor de huidige beheerders en vrijwilligers en overgedragen aan jongere generaties.

Dubbelwerkende expansie stoommachine in gemaal Mastenbroek.

Website van de NGS waarin opgenomen de database van gemalen in Nederland.

GEMALENPLUIM

Jaarlijks reikt de NGS een of meerdere *Gemalenpluimen* uit. Dit is een oorkonde ter stimulering van en waardering voor eigenaren van gemalen, die een gemaal met respect voor cultuurhistorische waarden hebben onderhouden, gerenoveerd of gerestaureerd.

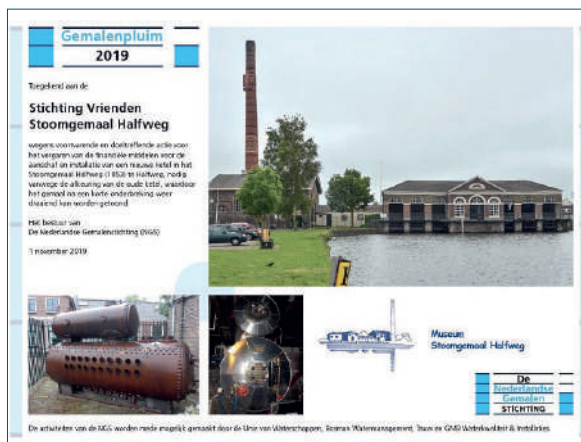
FINANCIËN

De NGS is een vrijwilligersorganisatie zonder winstoogmerk, die inkomsten ontvangt uit contributies van de deelnemers en uit subsidies. Ook kan iedereen die geen gemaal beheert de NGS als donateur ondersteunen. Voor specifieke projecten wordt een beroep gedaan op financiële en praktische ondersteuning door de waterschappen, de Nederlandse Waterschapsbank en de Unie van Waterschappen.

Daarnaast kan de NGS vanaf de oprichting rekenen op bijdragen van bedrijven, betrokken bij het bouwen, onderhouden en restaureren van gemalen, nu TAUW bv, Bosman Watermanagement en GMB Waterkwaliteit & installaties.

ANBI

De NGS is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Culturele Instelling. RSIN-nummer 816104104. KvK-nummer 41155073.

Winnaar Gemalenpluim 2019: Stoomgemaal Halfweg

WEBSITE

De NGS doet verslag van haar beleid en activiteiten in een inhoudelijk jaarverslag en financiële jaarstukken. Deze worden gepubliceerd op de website van de NGS. Ook de bestuursamenstelling, deelnemers, sponsors en activiteiten zijn daarop te vinden.

Website: www.gemalen.nl

PUBLICATIES

De vele inventarisaties en onderzoeken zijn vastgelegd in een veelheid aan publicaties, vermeld op de website.

De twee meest recente zijn:

- **Het water de baas.**
Geschiedenis van de mechanische bemaling in Nederland (2010).
- **Tussen stoom en stroom.**
De rol van de verbrandingsmotor in de Nederlandse polder- en boezembemaling (2017).

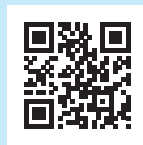

Vrijwilligers van het gemaal Cremer, Termunterzijl

CONTACT

Hebben wij uw interesse gewekt voor het mooie werk van de NGS? Vindt u ons werk zinvol en van belang? Wilt u ons werk ondersteunen of heeft u gewoon een vraag? Neem dan contact op met de secretaris van de NGS via secretaris@gemalen.nl.

Actuele en volledige contactgegevens zijn te vinden op de website www.gemalen.nl.

COLOFON

Uitgave

De Nederlandse Gemalenstichting, januari 2022

Tekst

De Nederlandse Gemalenstichting

Vormgeving

Paul Noordermeer, P& ontwerp - Maasland

Druk

Quantes - Rijswijk

Gemalen getoond op de omslag

1. Gemaal Boreel - Middelburg
2. Gemaal Plaspoel - Rijswijk
3. Gemaal Akersloot - Akersloot
4. Gemaal Mastenbroek - Genemuiden
5. Gemaal Hertog Reinout - Nijkerk
6. Gemaal Wortman - Lelystad Haven
7. Gemaal Beijerinck - Capelle a/d IJssel
8. Gemaal Stroink - Blokzijl/Vollenhove

